

Merağa İli (İran) Turizm Potansiyelinin A'WOT Analizi ile Değerlendirilmesi

Parvin HEYDARZADEGAN,¹ Mükerrerem ARSLAN¹

Özet

Son yıllarda uluslararası turizm, dünya ekonomileri için en önemli sektörlerden birisi haline gelmiştir. Ekonomik kalkınma ve büyüme hamlesi yapan ve yapma aşamasında olan birçok ülkede 'turizme dayalı ekonomik büyüme' adından en çok söz edilen kamu politikalarından biridir.

Bu çalışmada, Merağa (İran) ilinin turizm potansiyelini ortaya koymanın yanı sıra bölge için en uygun turizm modelinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Merağa ilinde turizm potansiyeli değerlendirilmesinde A'WOT Tekniğinden yararlanılmıştır. Bulgulara göre il için en uygun turizm modeli doğa turizmi saptanarak; bölgede turizm gelişiminin Güçlü Yönleri (Strengths), Zayıflıkları (Weaknesses), Fırsatlar (Opportunities) ve Tehditleri (Threat) saptanmış; faktörler ölçülebilir hale getirilmiş ve öncelikleri sayısal olarak ortaya konulmuştur. Ayrıca bölgede turizm sektörünün gelişimi için öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Turizm, ekonomik kalkınma, A'WOT Tekniği, Merağa İli

The evaluation of tourism potential of Marage province (Iran) with A'WOT Analysis

Abstract

In recent years, international tourism has become one of the most important sectors for world's economy. International tourism has made tourism based economic development policies to be one of the hottest issues within public policies for many countries in the stage of economic growth and development. This study besides revealing tourism potentials of Meragha (Iran), aims at defining appropriate tourism model for the area.

The study draws upon the A'WOT technique. According to the findings, the most appropriate model determined for the area is the natural tourism; besides the strength of the area for development, the weakness, the opportunities and the threats have been identified, besides the factors are changed into quantifiable data and the priorities have been put forth. In addition, suggestions have been made for the development of the sector.

Key Words: Tourism, Economic Growth, A'WOT Technique, Merağa City

Giriş

Dünyanın en gelişmiş sektörlerinden birisi olan turizm, günümüzde ekonomik girdileri ile son derece önemlidir.

Uluslararası hareketliliğin, 1999 GATS (General Agreement in Trade and Services) anlaşması ile turizmi içine alan hizmet sektöründe de teşvik edilmesi, turizm sektörünün önemini daha da artırmıştır. Bu gelişmeler sonucu bu sektörde son on yılda % 4,2 gibi yüksek bir yıllık ortalama artışla, 2002 yılında toplam uluslararası turist sayısı 702 milyona ve toplam turist geliri de 474 milyar dolara yükselmiştir. Ayrıca, 1950 ile 1975 yılları arasında turist sayısı 4 kat artmışken, 1974 ile 1994 yılları arasında bu sayı 19 kat artmıştır. Ayrıca Dünya Turizm Örgütü tarafından yaptırılan tahminler, uluslararası turist sayısının 2020 yılına kadar 1,5 milyara çıkacağını göstermektedir. Bu gelişmeler, özellikle ekonomik kalkınma ve büyüme hamlesi yapan ve yapma aşamasında olan birçok ülkede, 'turizme dayalı ekonomik büyüme politikaları' nı adından en çok söz edilen kamu politikaları haline getirmiştir. Bunun için birçok ülke bu dönemde turizmi destekleyici birçok sübvansiyon, yatırım indirimi gibi

¹ Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
Parvin_hy@yahoo.com
Mukerrerem.Arslan@ankara.edu.tr

özendirici politikaları tartışmaktadır ve hatta uygulamaya başlamıştır (Özdemir ve Öksüzler, 2011).

Turizmin geliştirmesinde, ekonomik boyutu kadar sosyal boyutuna da dikkat edilmelidir. Turizm sosyo-ekonomik bir olay olduğu için bölgede kültürel değerlerin ve özellikle sit alanlarının korunması ve geliştirilmesi için turizm bilinci geliştirilmelidir. Bu konuda bölge insanının, bölgenin kültürel mirası hakkında yeterince bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu yüzden sürdürülebilir kalkınma kavramı, çevresel kaliteyi kabul edilebilir bir seviyede tutma ve çevresel kaynakların korumasını vurgulayan bir kavram olarak ele alınmalıdır.

Bölgesel kalkınmada sürdürülebilir turizmin rolü göz önüne alındığında, Merağa İli zengin doğal ve kültürel peyzaj özellikleri ile bölgede turizmin geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu araştırmada, Merağa İlinde turizm sektörünün geliştirilmesine yönelik “Güçlü Yanları”, “Zayıflıkları”, “Fırsatları” ve “Tehditleri” ortaya koymak, ardından buna dayalı olarak turizm stratejilerinin A’WOT yöntemi ile belirlenmesi ve önceliklendirilmesi sağlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Çalışmada, Merağa (İran) iline ait doğal ve kültürel veriler, Doğu Azerbaycan Eyalet Planlama Genel Müdürlüğü’nden elde edilen dijital haritalar, uzman görüşlerinden elde edilen sonuçlar ve çekilen fotoğraflar materyal olarak kullanılmıştır.

Yöntem

Araştırma yöntemi kapsamında A’WOT analizi denilen melez bir teknikten yararlanılmıştır.

A’WOT Analizi

A’WOT analizi kapsamında Swot² çözümlenmeleri ile birlikte kullanılan AHP (*Analitik Hiyerarsi Prosesi*) Tekniği, elemanların ikili karşılaştırılmasından elde edilen önceliklere dayalı çok kriterli karar verme tekniklerinden birisidir (Yılmaz, 1999). Karar vericiler yanında kamu, çıkar-baskı grupları ve sektör uzmanlarının karar verme sürecine doğrudan katılımına imkan vermesi, kantitatif kriterler yanında kalitatif kriterleri de dikkate alabilmesi, basitliği, esnekliği, etkinliği ve sonuçları yorumlamada sağladığı yalınliğı gibi özellikleri ile AHP Tekniği, birçok sektördeki karar verme problemlerinin çözümünde yaygın olarak kullanılmaktadır (Yılmaz, 2005).

AHP tekniğinin SWOT çatısı altında kullanılmasıyla, SWOT faktörlerinin öncelik değerleri sayısal olarak ortaya konulmaktadır. Bu durum SWOT faktörlerinin AHP Tekniği’ndeki ikili karşılaştırmalar işlemleri ve öz değer hesaplamaları yaklaşımıyla çözümlenmesi yoluyla sağlanmaktadır. Böylece mevcut veya beklenen bir durumu ifade eden yeni bir alternatif stratejinin daha ayrıntılı şekilde ele alınması imkan dahiline girmektedir. A’WOT Tekniği’nin ilk aşamasında SWOT çözümlenmeleri gerçekleştirilmektedir.

Bunun için öncelikle Üstünlükler, Zayıflıklar, Fırsatlar ve Tehditlerden oluşan SWOT grupları oluşturulmaktadır. Sonrasında her SWOT grubuna ait SWOT faktörleri, olabildiğince tarafsız şekilde sıralanmaktadır. Böylece elde edilen içsel ve dışsal ortama ait faktörler SWOT çözümlenmelerine dahil edilmektedir. Ancak insan beyninin aynı anda en fazla 7±2 elemanın karşılaştırılabileceği ilkesinden hareketle, her SWOT grubundaki faktörlerin sayısının dokuzdan fazla sayıda olmaması gerekmektedir (Çizelge 2.1). Daha sonra her bir SWOT

² SWOT analizi, incelenen konunun güçlü(Strengths) ve zayıf (Weaknesses)yönlerini belirlemekte ve dış çevreden kaynaklanan fırsat(Opportunities) ve tehditleri(Threats) saptamakta kullanılan bir tekniktir.

grubundaki SWOT faktörleri arasında ikili karşılaştırma işlemleri yapılmaktadır. Bu ikili karşılaştırmalar yapılırken; ilk olarak, faktör 1 ile faktör 2 karşılaştırıldığında, “hangi faktör daha çok (önemlidir)?” ve sonrasında, “daha çok tercih edilen faktör diğer faktöre göre ne kadar daha çok tercih edilmektedir?” şeklinde sorular ile karşılaştırmaları yapanın hüküm belirtmesi istenmektedir. Bu karşılaştırmalardan elde edilen bilgilere göre, AHP Tekniği kapsamındaki öz değer yaklaşımı kullanılarak, SWOT faktörlerinin göreceli önemleri (öncelikleri) hesaplanmaktadır. Ardından dört SWOT grubu arasında ikili karşılaştırmalar gerçekleştirilmektedir. Bunun için grubu temsilen her gruptan en yüksek öncelik değerine sahip bir SWOT faktörü seçilmektedir. Böylece her gruptan seçilmiş bu dört SWOT faktörü vasıtasıyla, bir önceki adımda olduğu gibi, ikili karşılaştırmalar ve öz değer yaklaşımı kullanılarak SWOT gruplarının öncelik değerleri hesaplanmaktadır. Sonraki aşamada ise, her SWOT grubunun göreceli öncelik değeri ile bu gruptaki SWOT faktörlerinin her birisinin göreceli öncelik değeri ayrı olarak çarpılmaktadır. Böylece ilgili SWOT grubu dahilindeki her SWOT faktörünün genel öncelik değerine ulaşılmaktadır. Bu işlem, dört SWOT grubunun her birisi için ayrı olarak gerçekleştirilmektedir. Sonuçta toplam değeri bire eşit olan, tüm SWOT faktörlerinin genel öncelik değerleri elde edilmektedir (Gürbüz, 2010).

Çizelge 2.1. Göreceli Önem Ölçeği (Saaty 1983 ve Arslan, 2010).

Önem Derecesi	Tanım	Açıklama
1	Eşit Önemli	Amaç için iki faaliyet (seçenek) de eşit öneme sahiptir.
3	Orta Derece Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran biraz daha önemlidir.
5	Yüksek Derece Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran oldukça önemlidir.
7	Çok Yüksek Derece Önemli	Bir seçenek diğerine nazaran çok yüksek biçimde önemlidir.
9	Son Derece Önemli	Bir seçeneğin diğerine nazaran oldukça yüksek biçimde önemi vardır
2, 4, 6, 8	Ara Değerler	İki seçenek arasında orta bir değer vermek gerektiğinde kullanılır

Sayılaştırılmış SWOT analizi uygulaması gereğince karar verme sürecinde kullanılacak olan SWOT faktörleri belirlendikten sonra, analitik bir yöntem kullanılarak bu faktörlerin öncelik değerleri belirlenmektedir (Gürbüz, 2010). Analitik Hiyerarşi Proses Yöntemi’nde a_{ij} , i kriteri ile j kriterinin ikili karşılaştırma değerini; a_{ji} ise, j kriteri ile i kriterinin karşılaştırma değerini göstermektedir. AHP de, a_{ji} değeri, $a_{ij} = 1/a_{ji}$ eşitliğinden elde edilmektedir. Bu yöntemde öncelik vektörü(w), eşitliğinin çözümüyle bulunmaktadır (Gürbüz, 2010).

$$[(A - \lambda_{\max} I) w = 0] \quad (1)$$

A= ikili karşılaştırma matrisinin, w= öz vektör ve λ_{\max} = A matrisinin en büyük öz değeridir. İkili karşılaştırma matrislerinde tutarsızlık bir dereceye kadar beklenebilir bir durumdur. Bu nedenle, yöntem tutarsızlık oranı düzeyinin 0.10’ dan küçük olmasını ön görmektedir (Gürbüz, 2010). Tutarsızlık oranının hesaplanması, tutarlılık indeksi (T.I.) ile rastgele indeksin (R.İ.) hesaplanmasına bağlıdır.

Gürbüz (2010)’e göre Tutarlılık İndeksi Eşitliği;

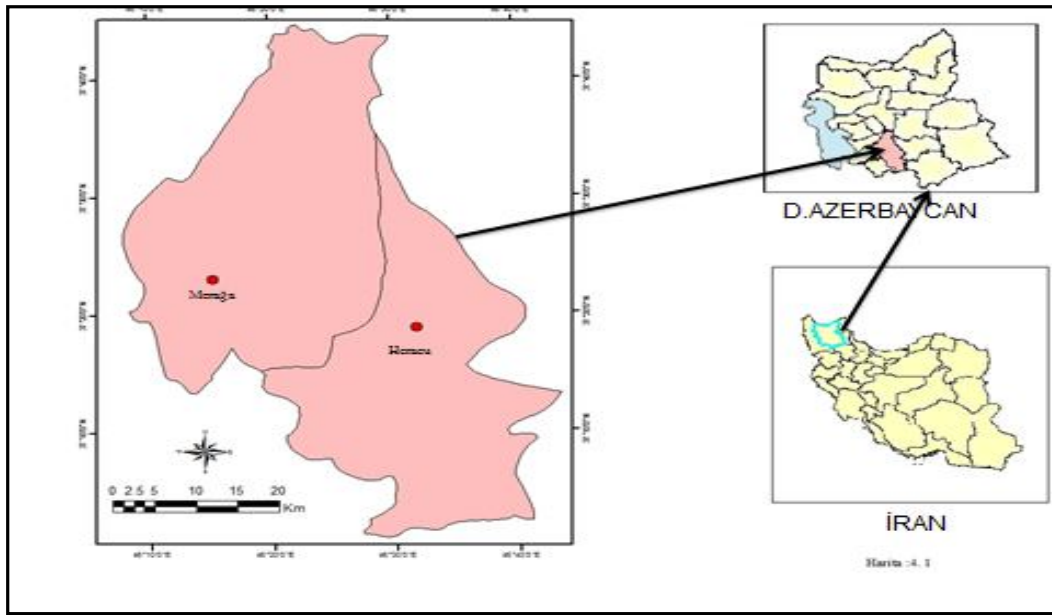
$$[T.I. = \lambda_{\max} - n / (n - 1)] \quad (2)$$

Rastgele İndeks Değeri ise, n kriter sayısına bağlı olarak belirlenmektedir. Buna göre, tutarsızlık oranı, Tutarlılık İndeksinin aynı boyuttaki matrise karşılık gelen Rastgele İndekse bölümüdür.

$$[T.O = T.İ./ R.İ.] \quad (3)$$

Araştırma Bulguları

Merağa ili, İran'ın kuzey batısında bulunan Doğu Azerbaycan eyaletinde, 37°01'-37°45' kuzey enlemi, 46°09'-46°44' doğu boylamı arasında yer almaktadır. İlin yüzölçümü 2191,5 km² olup, eyalet topraklarının yaklaşık %4,82'sini kapsamaktadır. Alanın konumu Şekil 3.1'de ve alana ilişkin doğal ve kültürel özellikler Araştırma Bulgularında verilmektedir.

Şekil 3.1. Merağa ilinin İran'da ve Doğu Azerbaycan'da Konumu (Heydarzadegan 2012).

Doğal özellikler

Alanın doğal özellikleri kapsamında, iklim özellikleri, topoğrafya, su varlığı, doğal hayvan ve bitki varlığı incelenmiştir.

İklim ile ilgili veriler, bölgede İran Meteoroloji Örgütüne ait olan Merağa meteoroloji istasyonundan alınmıştır (Anonim, 2010a). Bu istasyondan elde edilen uzun yıllar (1966-2005) ortalamasına ait veriler, bölgenin iklimsel özelliklerinin değerlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır.

İlde; ortalama yağış 327,7mm, ortalama sıcaklık 12,99°C, ortalama bağıl nem %55,58, rüzgâr hızı 2,24 m/sn ve en yüksek rüzgâr hızı 67,9 m/sn dir. Bölgenin topoğrafik yapısı nedeni ile bu ölçümler değişmektedir, yüksek bölgelerde yağış artmakta, sıcaklık düşmektedir. Topoğrafik yapı içerisinde araştırma alanına ait yükseklik grupları, eğim grupları ele alınmıştır.

Araştırma alanı içinde en yüksek rakım 3710 m'dir ve ilin kuzeyinde bulunan Sehend dağının (Şekil 3.3) Heremdağ tepesinde yer almaktadır. Alanın içinde en düşük rakım 1450 m'dir ve ilin güney batısında bulunan Merağa ovasında yer almaktadır. Bölgenin kuzeyi ve güneyi dağlık alan olduğu için eğimli (%12-15) ve çok eğimli (%20-45) alanlar yoğunluk kazanmaktadır. İlin merkezi ve batı kısımlarında orta eğimli (%5-8) ve az eğimli (%2-5) alanlar bulunmaktadır. Merağa ili engebeli bir yapıya sahip olan bir bölgedir ve özellikle kuzeyi dağlık olup, kaynağını bu dağlardan alan sular, önce kuzey-güney yönünde ve ilin

ortalarından topoğrafyanın değişmesi ile batıya doğru yön değiştirerek, Sufi Çay deresinde birleşip Urmiye gölüne ulaşmaktadır. Bahar aylarında yağmur çok olduğunda derelerde su seviyesi artmakta, yaz aylarında su seviyesi düşmektedir. Araştırma alanında bulunan önemli derelerden, Aşan deresi, Zeriş deresi ve Sehend dağından bir görüntü Şekil 3.2'de verilmektedir.

a.Aşan deresi

b.Zeriş deresi

c. Sehend dağı

Şekil 3.2a,b,c. Derelerden Görünümler(Farabiasl, 2010).

Doğu Azerbaycan doğa koruma organizasyonu raporu (1996)'na göre; Merağa ilinin doğal bitki örtüsünü otsu bitkiler, çalılar ve seyrek ağaçlar oluşturmaktadır. Bu rapora göre Merağa ili doğal bitki örtüsünde 5 bitki tipi yer almaktadır.

I. *Astragalus-Onobrychis-Artemisia* grubuna ait bitki türleri bölgenin kuzey kısmında ve 2800m den yukarı yüksekliklerde, II.*Cirsium-Astragalus* grubuna ait türler bölgede 2800 m ye kadar yüksekliklerde, III.*Cirsium-Onobrychis* grubuna ait türler 2800m yükseklikten yukarı kısımlarda, IV.*Astragalus-Cirsium* grubuna ait türler 2200m yüksekliklerde bölgenin doğu ve batı kısımlarında, V.*Astragalus-Onobrychis-Comphorosma* grubuna ait bitkiler bölgenin güney, güneybatı ve güneydoğuda 2200 m yüksekliklerde bulunmaktadır(Anonim, 1996b).

Merağa ili dağlık bir bölge olduğu için yaban hayvanları topluluğu açısından çok zengindir. 78'i yaygın olmak üzere 270 memeli tür içermektedir(Anonim, 1996c).

Sosyo - Kültürel Özellikler

Sosyo-kültürel yapı turizm potansiyelini etkileyen önemli faktörlerdendir. Sosyo-kültürel yapıya ilişkin özelliklerden tarihi miras, demografik yapı, ekonomik durum, eğitim durumu ile eğitim ve sağlık kuruluşları incelenmiştir. Merağa ilinde kültürel yapıya ilişkin; 260 tarihi ve arkeolojik öneme sahip alan saptanmıştır (Anonim, 2010d). Merağa ilinin tarihi alanları, özellikle il merkezi Merağa kentinde yer almaktadır. Urartu, Aşkaniler, Selçuklular, İlhaniler, Safeviler ve Kacarlar dönemlerinin izlerini taşıyan kale, ibadethane, türbe, cami, hamamlar, kilise, köprü ve tarihi evler bulunmaktadır (Şekil 3.3).

a. Kırmızı Kule (Selçuklar)

b.Gefari Türbesi (İlhaniler)

c. Mehr İbadethanesi

Şekil 3.3a,b,c. Merağa Kentindeki Bazı Tarihi Eserler (Farabiasl, 2010).

Merağa ilinin nüfusu 235 702'dir. Nüfusun 143 778 (%61)'i kentlerde, 91 924 (%39) 'ü ise köylerde yaşamaktadır. Yüzölçümü 2191,503 km² olan Merağa'da km²'ye 107,77 kişi düşmektedir.

Merağa ili doğu Azerbaycan eyaletinin verimli illerinden birisidir. Tarım bölgenin ekonomisinde önemli rol oynamaktadır. Araştırma alanının ekonomik yapısı incelendiğinde, tarım %27.1, maden ve sanayi %33.7, hizmet sektörü %38.2 ve diğer %1 dir.

İlde eğitim durumu incelendiğinde, kentlerde 6 yaş üzerinde olan nüfusun %82.2'sinin (118198 kişi), köy alanlarında nüfusun %61.73'ünün (56749 kişi) okuma-yazma bilen grupta yer aldığı görülmektedir. Kentlerde okuma-yazma bilen nüfusun 55 717'sini kadınlar (%46.14) ve 62 481'ini ise erkeklerden (%52.86) oluşturmaktadır. Köylerde kadınlardan 23 947'si (%42.2) ve erkeklerden 32 802'si (%57.80) okuma-yazma bilmektedir (Anonim, 2009d).

Merağa ilinde, 2109 okul, 4 üniversite ve 2 araştırma merkezi, 3 hastane, 70 sağlık ocağı, 26 klinik bulunmaktadır. Merağa ilinde ulaşım, kara, hava ve demiryolu ile sağlanmaktadır. Alanın en önemli karayolu Merağa-Tebriz yoludur. Bu yol, kuzeybatı-güneydoğu yönünde yer alan iki ayrı yol ile Bonab (batı) ve Heracu (doğu) karayollarına ve ayrıca doğusunda bulunan önemli bir yol olan Tahran-Tebriz karayoluna bağlanmaktadır(Anonim, 2009d).

Merağa ilinde turistik tesise ait 3 yıldızlı 2 hotel ve 6 konaklama bulunmaktadır, bu tesislerde 283 yolcuya konaklama olanağı sağlanmaktadır. Araştırma alanında telefon, elektrik, internet (kentlerde) ve su tesisleri bulunmaktadır(Anonim. 2010e).

A'WOT Yönteminin Uygulanması

SWOT Faktörlerinin Belirlenmesi

Alan araştırması kapsamında, ilk aşamada, bölgede turizme yönelik faktörlerin belirlenmesi ve stratejilerin geliştirilmesinde, turizm sistemine ilişkin iç ve dış çevre değerlendirilerek analiz edilmiştir. İkinci aşamada ise, konu ile ilgili uzmanların görüşünü almak için 31 kişiden oluşan bir uzman grubu arasında soruşturma yapılmış ve görüşleri alınmıştır.

Soruşturma çalışması sonuçlarının belirlenmesinin ardından, bu sonuçlar dikkate alınarak bölgenin turizm potansiyeline yönelik güçlü ve zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler belirlenmiştir. Çizelge 4.1'de Merağa ili SWOT matrisi verilmektedir.

Çizelge 4.1. Merağa İli SWOT Matrisi

<p>İÇ ÇEVRE FAKTÖRLERİ</p> <p>DIŞ ÇEVRE FAKTÖRLERİ</p>	<p>GÜÇLÜ YÖNLER(S)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Değişik turizm türleri için sahip olduğu, doğal ve kültürel zenginlikler (Ü1) 2) Alandaki su varlığı (Ü2) 3) Alanda bulunan Sehand dağı (Ü3) 4) Genç ve yüksek eğitilmiş nüfus (Ü4) 5) Çeşitli ulaşım olanaklarının (Ü5) 	<p>ZAYIFLIKLAR(W)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Bölgenin turizm potansiyeli üzerine tanıtım eksikliği (Z1) 2) Yatırımların yetersizliği (Z2) 3) Turizm tesislerinin yetersizliği (Z3) 4) Profesyonel yönetim kadrosu olmaması (Z4) 5) Turizmin sosyo- ekonomik etkisinin yönetimler tarafından değerlendirilmemesi (Z5)
<p>FIRSATLAR (O)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Alanın kültürel, doğa ve tarımsal turizm üzerine rekabet gücünün yüksek olması (O1) 2) Dünyada doğa turizmine artan talep (O2) 3) İstihdam olanağının sağlanması (O3) 4) Tarihi ve kültürel mirasın değerlendirilmesi (O4) 5) Turizmin olumlu kültürel etkisi (O5) 	<p>Doğa Turizmi (S1)</p>	<p>Kültür Turizmi (S2)</p>
<p>TEHDİTLER(T)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Turizmin ekonomiye olumlu etkisinin devlet yetkilileri tarafından tanınmaması (T1) Sürdürülebilir turizm gelişiminin uygulanmayışı doğa turizmi için bir tehdit olabilir (T2) 2) Dünya basınında İran'la ilgili çıkan olumsuz haberler (T3) 3) Yönetimsel kısıtlamalar (T4) 4) Kültürel mirasın yeteri kadar korunmaması (T5) 	<p>Tarımsal Turizm (S3)</p>	

Bölüm 2.2.1.de belirtilen işlemler yapıldıktan sonra Çizelge 4.2’de gösterilen sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 4.2. Modelin çözümü sonucunda elde edilen yerel ve genel ağırlıklar

Temel Faktörler	T.O	Yerel Ağırlıklar	Alt Faktörler	Yerel Ağırlıklar	Genel Ağırlıklar
Üstünlükler	0.01	0.510	Değişik turizm türleri için sahip olduğu, doğal ve kültürel zenginlikler (Ü1),	0.456	0.232
			Ü 2) (Alandaki su varlığı	0.153	0.078
			Alanda bulunan Sehend dağı (Ü 3)	0.199	0.102
			Genç ve yüksek eğitilmiş nüfusun var olması (Ü4)	0.112	0.057
			Çeşitli ulaşım olanaklarının var olması (Ü 5)	0.0799	0.040
Zayıflıklar	0.03	0.068	Bölgenin turizm potansiyelinin tanıtım eksikliği (Z1)	0.153	0.026
			Yatırımların yetersizliği(Z 2)	0.395	0.067
			Turizm tesislerinin yetersizliği (Z 3)	0.225	0.0383
			Profesyonel yönetim kadrosu olmaması (Z 4)	0.129	0.022
			Yönetimlerin turizmin sosyo- ekonomik etkisini değerlendirmemesi (Z5)	0.098	0.017
Fırsatlar	0.03	0.253	Dünyada doğa turizmine artan talep (F1)	0.447	0.113
			Alanın kültürel, doğa ve tarımsal turizm için rekabet gücünün yüksek olması (F 2)	0.445	0.112
			F3) (İstihdam olanağının sağlanması	0.247	0,063
			Tarihi ve kültürel mirasın korunmasının yeniden değerlendirilmesi (F 4)	0.195	0,049
			Turizmin sağlayacağı olumlu kültürel etkisi (F 5)	0.0665	0.017
Tehditler	0.05	0.068	Turizm sanatının ekonomiye sağlayacak pozitif etkisinin devlet yetkilileri tarafından tanınmaması (T1)	0.338	0.0223
			Sürdürülebilir turizm gelişiminin uygulanmayışı ile doğa turizmine tehditler (T2)	0.181	0.012
			Dünya basınında İran ile ilgili çıkan olumsuz haberler (T3)	0.210	0.014
			Yönetimsel kısıtlamalar (T4)	0.170	0.011
			T5 (Kültürel mirasın yeteri kadar korunmaması	0.100	0.068

Araştırmanın son aşamasında alternatif stratejiler arasından seçim yapılmasına ilişkin karar verilmiştir. SWOT faktörleri temelinde önerilen stratejilerin ağırlıkları: “Doğa Turizmi” (S1) için %43.5894, “Kültürel Turizm” (S2) için %28.6843 ve “Tarımsal Turizm” (S3) için

%27.7263 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda Merağa ilinde turizm potansiyelinin değerlendirilmesinde ve seçiminde doğa turizmi en uygun seçim olarak belirlenmektedir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Stratejilerin değerlendirilme matrisleri sonucu elde edilen değerler

Stratejiler	Stratejilerin Değerleri
Doğa Turizmi (S1)	0,435894
Kültürel Turizm (S2)	0,286843
Tarımsal Turizm (S3)	0,277263

Tartışma ve Sonuç

Çizelge 4.2'ye göre, nitel faktörlerin birbirleriyle karşılaştırılmasında, üstünlük faktörlerine ilişkin faktörleri zayıflık faktörlerine göre kuvvetlice daha önemli, fırsatlara ilişkin faktörlerde tehditlere göre daha önemli olduğu şekilde bir yargı ve değerlendirme yapılmıştır.

Üstünlük alt faktörlerinin birbirleriyle karşılaştırılmasında; Değişik turizm türleri için doğal ve kültürel zenginlikler %45.6(0.456), Zayıflıklar alt faktörlerinin birbirleriyle karşılaştırılmasında; Yatırımların yetersizliği % 39.5, Fırsatlar grubunda yer alan alt faktörlerin yerel ağırlıkları doğa ve tarımsal turizm üzerine rekabet gücünün yüksek olması %44.7, Tehditler grubunda yer alan alt faktörlerin yerel ağırlıkları; Turizm potansiyelinin bölgesel ekonomiye sağlayacağı pozitif etkisinin devlet yetkilileri tarafından tanınmaması (%33.8)'lık değerler ile en belirleyici alt faktörler olmuşlardır.

SWOT faktörleri temelinde önerilen stratejilerin ağırlıkları; “Doğa Turizmi” (S1) için %43.5894, “Kültürel Turizm” (S2) için %28.6843 ve “Tarımsal Turizm” (S3) için %27.7263 olarak hesaplanmıştır. Bu durumda Merağa ilinde turizm potansiyelinin değerlendirilmesinde ve seçiminde doğa turizmi en uygun seçim olarak belirlenmektedir.

Merağa İlinde turizm geliştirme kapsamında, nüfusun gelirini arttırmak hedeflenmektedir. Günümüzde turizm ekonomik kalkınmanın önemli araçlarından birisi olarak sürekli bir değişim içerisinde. Bir alandaki doğal ve kültürel kaynakların varlığı ve sosyo-ekonomik kalkınma arasındaki güçlü ilişki nedeniyle alan kullanım planlamasında çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğinin birlikteliği önemli bir etkidir. Turisti çeken faktörlerin başında, her bölgenin turiste sunduğu kaynak ve aktivite çeşitliliği gelmektedir. O yüzden turizme dayanan kalkınma; sürdürülebilir kalkınmanın temelinde kurulmalıdır.

Çizelge 4.2'de belirlenen alt faktörlerin yerel ve genel ağırlıklarına göre, Merağa ilinde turizm gelişimini kısıtlayan etmenler, aşağıda 8 başlık altında açıklanmıştır.

- 1) Kaynakların korunma eksikliği:** Turizmin yararlandığı peyzaj değerleri (doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerler) korunup geliştirilerek çekiciliklerinin sürekliliği ile sürdürülebilir bir turizm gelişimi sağlanabilirse de Merağa ilinde bu değerler yeterince korunmamaktadır.
- 2) Turizm tesislerinin yetersizliği:** Turizm gelişiminin sağlanmasının önemli araçlarından birisi olan turistik hizmetler genelde bir bütün oluşturmakta ve birbirini tamamlamaktadır. Bir konaklama kurumunun lokanta, kafeterya, yeme-içme tesisleri, eğlence tesisleri ve alışveriş olanakları gibi yan tesisleri de bulunmalıdır. Merağa ilinde bu hizmetler yeterli düzeyde gelişmemiştir, ayrıca lisanslı konaklama ve yatak kapasitesi çok azdır.
- 3) Bölgenin turizm potansiyeli üzerine tanıtım eksikliği:** Turizmde tanıtım insanlara bir ülkenin, bölgenin veya yörenin peyzaj özellikleri ve sunduğu hizmetlere ilişkin bilgi vererek ilgilerini çekmek amacını taşımaktadır. Tanıtım araçları; basılı yani yazılı araçlar

olarak gazete, dergi, broşür, bülten, kitaplar, katalog, kartpostal ve fotoğraflar ile basılı olmayan yani sözlü ve görüntülü araçlar olarak televizyon, video, radyo, film, fuar ve sergilerden oluşmaktadır. Merağa İlinin turizm potansiyelinin tanıtımı yeteri kadar yapılmamaktadır.

- 4) **Dünya basınında İran'a ilişkin çıkan olumsuz haberler:** Turistler rahatlığı ve huzuru bulunduğu yere gitmektedirler. Bu nedenle, turizmde güvenlik ön plana çıkmaktadır. Turist, medyada yazılanları izleyerek gideceği ülkenin seçimini yapmaktadır. Tur operatörlerinin bir turu alıp almamalarındaki birinci etken, gidecekleri yer hakkında kendilerini güvende hissetmeleridir. Dünya basınında İran'la ilgili çıkan olumsuz haberler, İran'ı ziyaret eden veya etmek isteyen çeşitli ülke vatandaşları üzerinde olumsuz etki yapmakta ve İran'a gelen turist sayısını kısıtlamaktadır.
- 5) **Yönetim kısıtlamaları:** Kurallar, yasalar ve politikalar günlük hayatta birçok alanda karşılaşılan bir kavramdır. Her sistemde, yasalardan doğan politikalar davranış şeklini belirlemektedir. İran'da dini bir sistem egemen olduğundan dini ve şeriat kuralları, yaşamın tüm yönlerini belirleyerek etkilemektedir. Bu yasalar davranış, giyim, içecek ve diğer sosyal hayatı kapsamaktadır. Bu durum turistlerin özgür davranışlarını kısıtlayarak; İran'a seyahat etmelerini engellemektedir. Bu nedenle, İran'ın belirlediği turizm stratejileri başarısız olmaktadır.
- 6) **Profesyonel yönetim kadrosunun olmaması:** Turizm işletmelerinin gelişmesi ve rekabet gücünün artması için profesyonel yönetim kadrosu gerekmektedir. Merağa ilinde, turizm üzerine yeteri kadar eğitilmiş kadronun bulunmaması bir kısıtlayıcı etmendir. Merağa ili, gerek coğrafi konumu ve gerekse doğal ve kültürel değerleri ile İran'ın en önemli on bölgesinden birisidir. İlin kuzeyinde bulunan Sehend dağı ve bu dağda bulunan dereler, yaylalar ve özel oluşumlar doğaya dayalı turizmin temelini oluşturan önemli bir ögesi olmanın yanı sıra, bölgede var olan kültürel ve tarımsal kaynakları ile çok çeşitli turizm türleri için olanak sunmaktadır. Turizm ve fiziksel çevre, birbirinden ayrılmaz bir ilişki içerisinde. Turizm sektörünün gelişiminde turizm kaynaklarının korunmasında, turizme kaynak oluşturan bölgesel veya yerel, kültürel ve doğal değerler; korunup geliştirilerek; çekiciliklerinin sürekliliği sağlanabilmekte ve bu da turizm planlamasında ve gelişiminde sürdürülebilirliği sağlamaktadır.
- 7) **Sosyo-Kültürel mirasın korunması:** Sürdürülebilir turizm, kültürel mirasın bütünlüğünü, ekolojik süreçlerin sürdürüldüğü ve tüm kaynakları ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin sosyo-ekonomik ve estetik gereksinimlerini karşılayabileceği ve bu mirasın gelecek kuşaklara da aktarıldığı bir yönetim biçimidir. Merağa ilinde arkeolojik sitler ve tarihi binalar özenle korunmalıdır.
- 8) **Doğal kaynakların korunması:** Sürdürülebilir turizmin gelişmesi, doğal alanların korunması, yenilenmesi ve ekolojik dengenin korunması ile sağlanmaktadır. Turizmin kaynağı olan bu zenginliklerin korunmaması durumunda, turizmin geleceğinin bozunuma uğraması kaçınılmazdır. Turizm planlamasında ekonomik çıkar ön plana çıkmamalı ve kısa vadeli programların yerine doğaya öncelik veren uzun vadeli programların yapılması gerekmektedir. Turizm sektörünün gelişiminde turizm kaynaklarının korunması ile birlikte turizm tesis ve işletmeleri de önem taşımaktadır. Bölgenin turizm gelişiminin sağlanmasında devlet yatırımlarının yanı sıra özel sektörün yatırımlarından da yararlanmak gerekmektedir. Merağa ilinde, turizm yatırımları iki açıdan değerlendirilmelidir. Birincisi, turizm kaynaklarının korunması, ikincisi ise turizme uygun alanlarda; turizm işletmelerinin geliştirilmesidir. Birinci konuda Merağa ilinde var olan yapıların yerel özellikleri korunarak bakım ve onarımlarının yapılmasında ilgili devlet organizasyonları yatırımlarının artırılması gerekmektedir. Turizm işletmelerinin gelişmesinde ise

teşviklerin sunulması ile özel sektörü özendirmek uygun bir araçtır. Turizme yönelik yatırımlar, esnek ve gelişmeye açık olmalıdır.

Turizmin geliştirmesinde, kültür ve eğitim, insanları turistik harekete yönelten faktörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle resmi ve özel kuruluşların bünyesinde, sürdürülebilir turizm ile ilgili uzman teknik personelin var olması önem taşımaktadır. Nitelikli personelin eğitimi için bölgede veya eyalet merkezinde lise ve üniversite düzeyinde turizm ile ilgili bölüm açılması uygun görülmektedir.

Bilgi: Makale Parvin Heydarzadegan'ın doktora tezi çalışma alanına ilişkin verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Anonim, 2010a. Merağa İstasyonuna ait iklimsel veriler. İran Meteoroloji Örgütü.
<http://www.iranhydrology.com.meteo.asp/>
- Anonim, 1996b. Sufi Çay Havzasının Doğal Bitki Örtüsü. Doğu Azerbaycan Çevre Koruma Örgütü.Tabriz.
- Anonim, 1996c. Urmiye havzasında Doğal Kaynanlar, Rapor. Doğu Azerbaycan Çevre Koruma Örgütü.Tabriz.
- Anonim, 2009d. Yıllık Eyalet İstatistik Raporu. Doğu Azerbaycan Eyalet İstatistik ve Planlama Örgütü. Tabriz.
- Anonim, 2010e. Doğu Azerbaycan Turizm Örgütü. www.eachto.ir/main
- Arslan, E. 2010. Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemiyle Strateji Seçimi, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt:15. Sayı:2. 455-477.
- Farabiasl, C. 2010. Merağa Cazibeleri www.farabiasl.com/portal/gallery/index.html.
- Gürbüz, F. 2010. AWOT Analizi; Erciyes Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü Uygulaması. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 26(4): 369-378.
- Heydarzadegan, P. 2012. İran - Merağa İli Peyzaj Özelliklerinin Turizm Potansiyeli ve Hareketliliği Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi(Basılmamış), Ankara Üniversitesi Fan Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bilim Dalı, s.56.
- Özdemir, A., Öksüzler, O. 2011. Türkiye'de Turizm Bir Ekonomik Büyüme Politikası Aracı Olabilir mi? Bir Granger Nedensellik Analizi. Sosyal Bilimler Dergisi. 9(16):107-126.
- Yılmaz, E. 1999. Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanılarak Çok Kriterli Karar Verme Problemlerinin Çözümü. Doğu Akdeniz Ormanlık Araştırma Enstitüsü. Doğa Dergisi. 5: 95-122.
- Yılmaz, E. 2005. Analitik Hiyerarşi Süreci Tekniği ve Orman Kaynakları Planlamasına Uygulanması Örnekleri. Doğu Akdeniz Ormanlık Araştırma Enstitüsü. Doğa Dergisi. 11: 1-33.